

Informativ og viktig bok om LHB-personers livssituasjon i Norge

Grønningsæter, Arne Backer, Hans Wiggo Kristiansen, og Bjørn R.
Lescher-Nuland (red.) *Holdninger, levekår og livsløp: Forskning om lesbiske,
homofile og bifile*. Oslo: Universitetsforlaget 2013 (192 sider)

DENNE ARTIKKELSAMLINGENS OVERORDNEDE formål er å presentere et utfordrende bidrag til arbeidet med å øke kompetanse omkring og kunnskap om LHB-temaer, innenfor ulike profesjonsgrupper i samfunnet.

Artiklene samler seg om et hovedspørsmål: Hvordan er det å leve med en annen seksuell orientering enn flertallet i Norge i dag? I tillegg til redaktørenes artikler så er det bidrag av andre etablerte forskere som Norman Anderssen, Åse Røthing, Mari Bjørkman, Kirsti Malterud, Richard Ruben Narvesen, og er et resultat av et samarbeid mellom Fafo og LHB-senteret (Det nasjonale kunnskapssenteret for seksuell orientering og kjønnsidentitet) og LLH (Landsforeningen for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner).

Livssituasjonen til lesbiske, homofile og bifile, heretter LHB, har i noen tiår vært en del av den politiske dagsordenen i Norge. Uten å overdrive konstaterer redaktørene at holdningene til ikke-heteroseksuelle legninger har endret seg betraktelig i forbindelse med for eksempel avkriminalisering, partnerskapsloven, ekteskapsloven, og diskrimineringsloven som også inkluderer transpersoner og transseksuelle. Også det enkelte menneskets syn på ”avvik” har endret seg parallelt med of-

fentlighetens. Men lovendringer og personlige holdninger til tross, så betyr ikke det (som også er blitt påvist) at livsvilkår og levekårsutfordringene til unge LHB nordmenn, og særlig de med etnisk minoritetsbakgrunn, er blitt bedre, tvert imot så opplever mange LHB-personer psykisk og fysisk trakassering og vold i hverdagen og i arbeidet.

Artikkelforfatterne spør: Hva er de vanskelige sidene ved LHB-personers livsvilkår? Og hvilke endringer er det konkret snakk om? Hvordan forholder LHB-personer seg til sin egen livssituasjon i dagens Norge? Svarene, fra en rekke fagområder, er kyndige og innsiktsfulle i undersøkelsene av sosiale forhold og av samfunnets holdninger til LHB-personer i de første tiårene av det 21. århundre. I tillegg så er bokens forfattere ikke bare opptatt av å fastslå hvordan livssituasjonen *er* for LHB-personer, men de er like meget opptatt av å forholde seg kritiske til etablerte forskningsmetoder i arbeidet med kartleggingen av LHB-personers livsvilkår/levetår, og ikke minst, så er én av bokens intensjoner å oppmuntre yngre forskere til å videreutvikle feltarbeidet.

Artiklene forholder seg til tidligere undersøkelser, offisielle så vel som forskningsbaserte; i og med "store endringer på feltet" er "tiden er inne for en ny, oppdatert kunnskapsgjennomgang" (Grønningsæter, Kristiansen og Lescher-Nuland 2013, 17) og med Fafo (Oslo) og Uni Helse (Bergen) som sentrale miljøer. Det påpekes dessuten et stadig økende omfang av individuelle forskningsrapporter og mastergrader, særlig med forankring i samfunnsvitenskapelige institusjoner.

Sentrale temaer (livs-/levetår) er blant annet skolens tilretteleggelse av undervisning om homoseksualitet, lesbisk møte med legen, om åpenhet på jobben, om hvordan LHB med etnisk minoritetsbakgrunn opplever hverdagen, om LHB-personer med nedsatt funksjonsevne og opplevelsen av dobbelt diskriminering, om hvordan LHB-personer opplever alderdommen med tanke på omsorgsbehov, og hvordan det er å leve som LHB-person med hiv-positiv status. Erfaringer på grunnlag av forskjell i levetår blant LHB-personer blir også diskutert, for eksempel blant eldre, blant innvandrere, og blant lesbiske og homofile samer. Det sier seg at med et så bredt spektrum av temaer så er det ikke mulig å gå hverken i dybden eller i bredden i en anmeldelse. Løsningen er i ste-

det å gi en mer generell orientering om antologiens hensikt og innhold, med håp om å yte bokens mangfold en viss rettferdighet.

Redaktørenes innledning inneholder blant annet en (om enn kort) nyttig begrepsforklaring med hensyn til forskjeller og nyanser mellom begrepene "LHB", "LHBT" og "skeiv". Redaktørenes valg av LHB begrunnes med at de ønsker å fokusere på en erfaringsnær, empirisk og samfunnsvitenskapelig forskning på livene til lesbiske, homofile og bi-file.

Et gjennomgangstema i antologiens allsidige bidrag er heteronormativitet, samt begrepets forhold til skeiv teori og som verktøy som av samfunnet og et bredt spektrum av institusjoner brukes for å premiere, naturalisere "normal"/"riktig" seksualitet og kjønnsidentitet som en front mot alle former for "avvik". Begrepet heteronormativitet er sterkt politisk og sosialt verdiladet, og er et viktig samlebegrep for usynliggjøringen av ikke-heteroseksuelle liv. Det handler om makt. Det handler om å definere, regulere og disiplinere riktige og u-riktige uttrykk for seksualitet og kjønnsidentitet. Forholdet mellom heteronormativitet og homofobi er også et viktig tema for forfatterne. LHB-personers opplevelse av stigmatisering er konkret og aldri langt unna i hverdagen som, for eksempel i "komme-ut"-prosessen, og det at en igjen og igjen må forklare seg, stå til rette, tilstå, og så videre. Blandingen av stigmatisering, diskriminering, vold, trakassering og de mange formene for homofobi, som LHB-personer og transseksuelle til stadig opplever (fysisk som psykisk), er viktige indikasjoner på at en skal være forsiktig med å gratulere storsamfunnet for positive holdningsendringer.

Andersen belyser det han konstaterer som store endringer i holdninger til LHB-personer, at et stadig større flertall gir uttrykk for positive holdninger. Men samtidig understreker han at negative holdninger er ingen mangelvare. Særlig blant menn til forskjell fra kvinner. Stigmatiseringen av homofile er særlig merkbart blant ungdom. Dette følges opp i Røthings kapittel om homoseksualitet og skolen. Hun påpeker at både undervisning og undervisningsmaterialet forenkler problemstillingene. Det fører til at mangfoldet av seksuell orientering, kjønnsidentiteter og kjønnsuttrykk ikke blir tatt opp.

Kapitlene som tar for seg levevilkårsperspektiver viser til det som flere ulike grupper har til felles: dette med å være en minoritet i ens etniske eller religiøse minoritet. Narvesen skriver om etniske minoriteter og LHB; i hans tilfelle gjelder det muslimske homofile, hvor det å måtte forklare seg innad i sin "gruppe" og utad i storsamfunnet eller på skolen, øker det psykiske, sosiale og kulturelle presset. Skam, anklager om synd og utestenging oppleves som særdeles tungt; som LHB-person er en hverken "riktig" norsk eller "riktig" muslimsk/islamsk.

Grønningsæter og Hilde Haualand tar for seg LHB-personer med nedsatt funksjonsevne som møter utfordringer i dobbelt forstand, og Lescher-Nuland tar opp tre aspekter ved det å være homofil og hiv-positiv: problemet med åpenhet omkring ens hivstatus overfor seksuelle partnere, møtet med et heteronormativt hjelpeapparat, og ikke minst, reaksjonen den hiv-positive erfarer i det homofile miljøet.

Lescher-Nuland og Grønningsæter beskriver LHB-personers opplevelser av aksept og/eller mobbing/homofobi i arbeidslivet. Det er fremdeles ikke gitt at det er uproblematisk å være åpen om sin seksualitet eller samlivsform. Særlig religiøse institusjoner merker seg ut som steder med utvetydige homofobiske innstillinger. I det hele tatt må det kunne sies at nettopp kombinasjonen "homoseksualitet og arbeidsliv" er moden for enda mer forskning, for her samler seg flere av de problemstillinger omkring livskvalitet som antologien undersøker. Det være seg mangelen på forfremmelse, på inkluderende aksept i arbeidsmiljøet, mobbing, mistenkeliggjøring, isolering og så videre.

Bjørkman og Malterud skriver om lesbiskes sammensatte møte med helsetjenester. Til tross for at flertallet av lesbiske nyter god helse (og god livskvalitet) så er det likevel et mindretall som opplever vanskeligheter. Konsekvensene av dette har, ifølge de to forskerne, konsekvenser for folkehelsen i det store og hele. De beskriver lesbiskes mestringsstrategier som krever en god posisjon selvtilit.

I siste kapittel undersøker Kristiansen og Lescher-Nuland LHB-personers aldring, livsløp og omsorgsbehov med henblikk på tilretteleggingen av riktig og tilrettelagt tjenestetilbud. I og med at hjemmet i større grad enn før blir stedet for omsorg og pleie, så vokser behovet for mer

kunnskap om hvordan denne utviklingen berører lesbiske og homofile eldre.

Artiklene utfyller hverandre særdeles godt og viser til kunnskaps- og forskningsområder i stadig utvikling etter hvert som utfordringene LHB-personer står overfor endrer seg. Et tema som savnes er LHB-personers møte med lover, rettsapparat med tanke på retten til være forelder, til adopsjon og til reproduksjon.

PÅL BJØRBY
UNIVERSITETET I BERGEN